

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Jak wspierać nastoletnie dzieci?

Zmiany w relacjach nastolatków

dr hab. Grażyna Katra
dr Karolina Małek

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

WYDZIAŁ NAUK
EKONOMICZNYCH

KIM JESTEM?

Tożsamość i pojęcie ja.

POCZUCIE TOŻSAMOŚCI

Wewnętrzna struktura, odnosząca się do własnej osoby, odzwierciedlająca poczucie własnej odrębności, ciągłości i intencjonalności /sprawczości/

Obejmuje odpowiedź na następujące pytania

- Kim byłem?
- Kim jestem?
- Kim chcę i zamierzam być?

Jest ***dynamiczną organizacją*** dążeń, zdolności, przekonań i indywidualnej historii życia jednostki

KONCEPCJA MARCII (CD 1.)

- **tożsamość przejęta /nabyta, nadana/** - przejęcie wzorców i przekonań z przeszłości, które są na ogół sugerowane lub wpajane przez inną osobą, społeczność
- **tożsamość osiągnięta /uzyskana/** - stan podjęcia najważniejszych decyzji życiowych – przyjęcia zobowiązania, po fazie eksperymentowania, poszukiwań

KONCEPCJA JAMESA MARCII (CD 2.)

- **tożsamość rozproszona** (identity diffusion) – brak określonych poglądów, dążeń, postaw i związanych z nimi systemów wartości w wymiarach ideologicznych, w sferze kontaktów międzyludzkich bądź w sferze zawodowej
- **tożsamościowe moratorium** - zawieszenie pomiędzy poszukiwaniem a wyborem. Ludzie rozpatrują różnorodne możliwości (wzorce i punkty odniesienia) wypróbowują nowe role

EKSPERYMENTOWANIE

- Tożsamość osobista

- Kim jestem, jaki jestem, jakie są MOJE cele, wartości, pomysły, normy...

Odpowiedź na to pytanie bywa procesem, związanym z doświadczaniem siebie na różne sposoby, w różnych kontekstach.

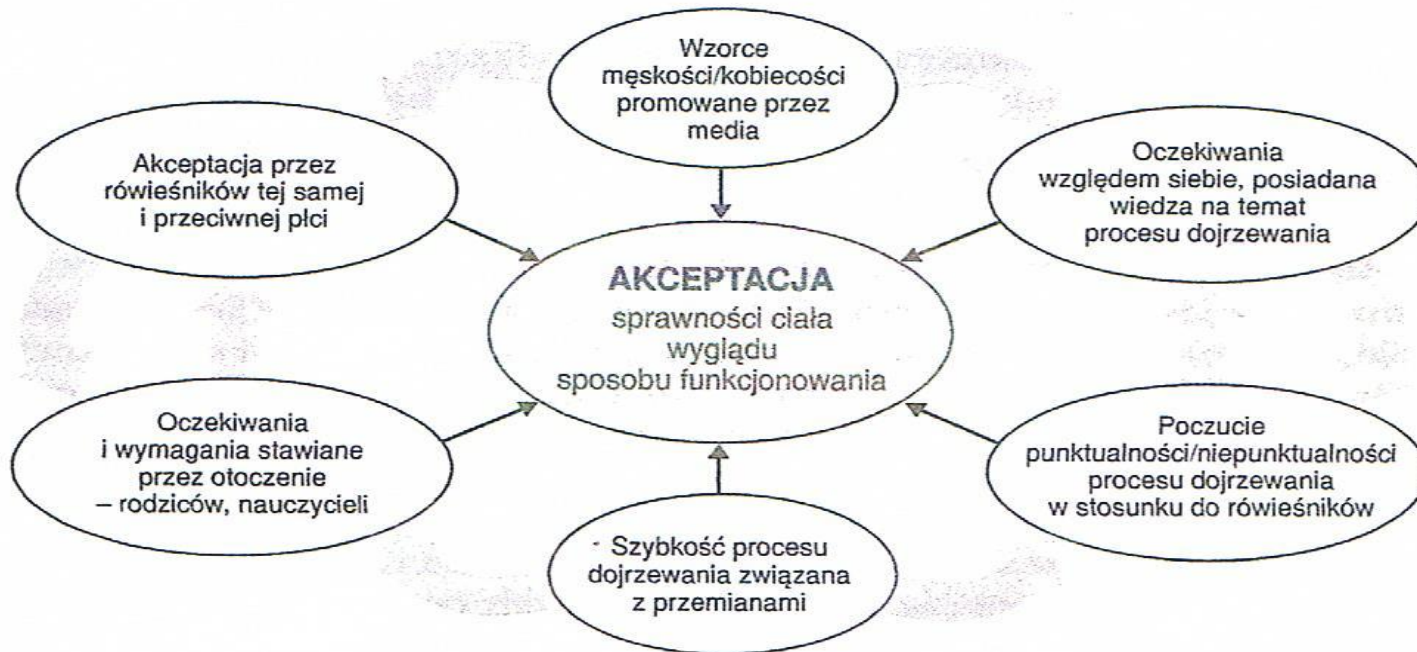

DETERMINANTY ROZWOJU TOŻSAMOŚCI

Głównymi czynnikami:

- dotychczasowe relacje rodzinne
- płeć
- otoczenie społeczne – grupa rówieśnicza

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA AKCEPTACJĘ SIEBIE W OKRESIE DORASTANIA (WG: BAKIERA, 2009)

Rycina 11.5.

Czynniki wpływające na akceptację siebie w okresie dorastania

Źródło: opracowanie własne

ROLA KONTAKTÓW Z RÓWIEŚNIKAMI

Doświadczenia zdobyte w grupie rówieśniczej:

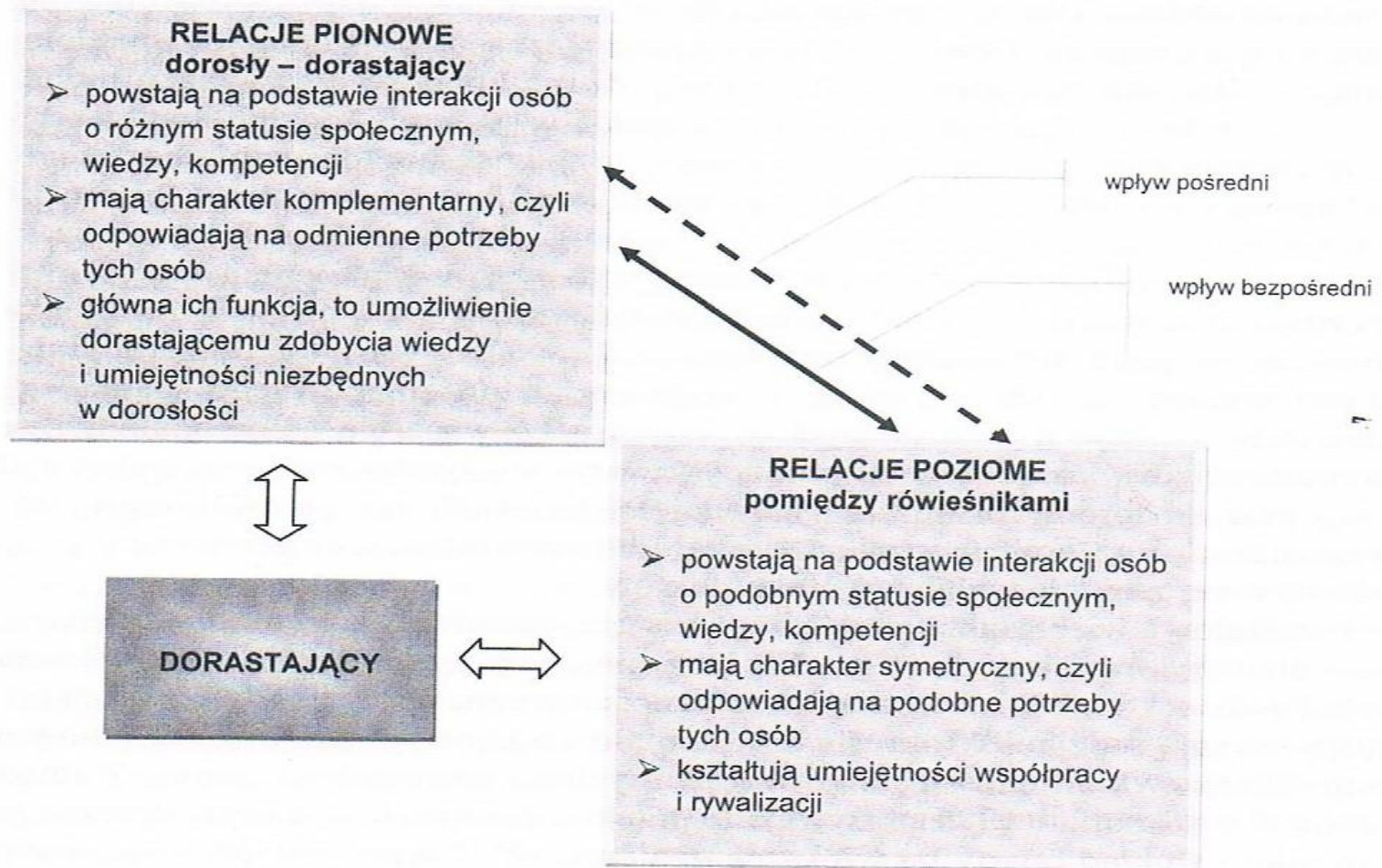
- poszerzanie kontaktów
- rozwijanie umiejętności interpersonalnych
- funkcjonowanie w jakościowo różnych związkach
- poszukiwanie autorytetu, wzorca
- Początki pogłębionych , „tożsamościowych” relacji, rola alter ego.

Dorastanie w rodzinie a dążenie do autonomii

TYPY RELACJI SPOŁECZNYCH (BAKIERA, 2009)

Ryc. 15. Typy relacji społecznych w okresie dorastania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Schaffer 2005, s. 136–137; Harwas-Napierała 2008, s. 72, 85.

PRZEKSZTAŁCANIE SIĘ RELACJI W RODZINIE

Adolescencja to okres stopniowego ustalania się nowych zasad i nowej relacji między rodzicami a dzieckiem.

Wcześniej charakter relacji wewnątrz rodzinnych określali głównie rodzice.

Główne procesy:

- poszerzanie się autonomii dorastającego dziecka
- podtrzymywanie przywiązania do rodziców

DOJRZAŁOŚĆ FIZYCZNA A AUTONOMIA

- Dzieci, które szybciej rosną i wcześniej wyglądają jak młodzież - niezależnie od swego wieku - częściej otrzymują od rodziców przyzwolenie na większą niezależność.
- Rodzice, którzy są pod wpływem rozwoju fizycznego i wyglądu dziecka, dojrzałe fizycznie dzieci traktują jako starsze i mogą wywierać silny nacisk na bycie samodzielny, zdecydowanym, polegającym na sobie samym.

OSIĄGNIĘCIE AUTONOMII EMOCJONALNEJ

- Autonomia emocjonalna – większa samoświadomość i niezależność w przeżywaniu emocji i uczuć oraz odpowiedzialność za własne, wewnętrzne pobudki emocjonalne
- Autonomia emocjonalna przejawia się w
 - Deidealizacji rodziców
 - Niezależności
 - Indywidualizacji
 - Percepcji rodziców jako zwykłych ludzi

UTRZYMYWANIE PRZYWIĄZANIA

- Jeśli dorastający są aktywnie zaangażowani w stawanie się indywidualną jednostką, odrębną, inną od rodziców, o odrębnych poglądach - to chętniej próbują zrozumieć i przystosować się do odmiennych poglądów rodziców.
- Młodzi ludzie przechodzący proces indywiduacji w normatywny sposób utrzymują przywiązanie do rodziny przez zachowanie psychologicznej bliskości z rodzicami, poprzez szukanie ich rad i aprobaty, nawet gdy spędzają z nimi mniej czasu.

KONFLIKTY RODZICE - DZIECI W OKRESIE DORASTANIA

- Mniej niż 25% nastolatków przeżywa poważne konflikty z rodzicami (Brook i in. 1990, Gurba, 2006, Smetana, 2010)
- Większość nastolatków podziela poglądy swoich rodziców na zasadnicze kwestie (Gecas, Seff 1997)
- Konflikty narastają w początkowej fazie dorastania, a maleją w drugiej, występują też w relacjach z innymi osobami (Laursen, 1995)
- Dotyczą stosunkowo błahych kwestii (Smetana 1988, 1993; Smetana, Gaines, 1999; Gurba 2006)

NIEDOSTATEK KONTROLI I OPIEKI

- Niektórzy rodzice popychają dzieci w kierunku samowystarczalności, marzą o uwolnieniu się od odpowiedzialności. Tacy rodzice trudno tolerują powszechną we **wczesnej adolescencji tendencję do pozostania dzieckiem**, pragnienie bycia traktowanym czasami jak dziecko.
- W **średniej adolescencji próbują przyspieszyć niezależność** dzieci przez wymaganie ponoszenia przez nie pełnej odpowiedzialności za decyzje i zachowanie i przez narzucanie im reguł dotyczących ich postępowania.
- W **późnej adolescencji zachęcają dziecko do wyprowadzenia się z domu**. Mają poczucie, że dorastanie dzieci nie ma końca.

NADMIAR KONTROLI I NADOPIEKUŃCZOŚĆ

- Inni rodzice źle czują się z tym, że dzieci dorastają i starają się ten proces spowolnić. **We wczesnej adolescencji cieszą się z przejawów dziecinności** i starają się je podtrzymywać.
- W **średniej adolescencji podtrzymują zależność** poprzez kierowanie zachowaniem dziecka, podejmowaniem za niego decyzji.
- W **późnej adolescencji - zachęcają do wspólnego mieszkania** nawet, gdy dzieci już pracują.

Jak być rodzicem nastolatka?

Irena Obuchowska:

- **Demokratyzacja życia rodzinnego**
- **Zasada akceptacji**
- **Zasada wiarygodności**
- **Zasada poszanowania intymności**
- **Zasada stabilności**
- **Zasada prośby**
- **Zasada konsekwencji**
- **Zasada otwartości na informacje**
- **Zasada humoru**
- **Zasada współdecydowania**

Jesper Juul

- **Bycie nastolatkiem nie jest chorobą**
- **Odpowiedzialność nastolatków**
- **Konsekwencje – rodzic jako “sparingpartner”**
- **“Władza” rodzicielska (?)**
- **Cieszcie się swoimi dziećmi**
- **Atmosfera w domu**
- **Akceptacja**

DORASTANIE W RODZINIE

PODSUMOWANIE

Dorastanie jest okresem zmian w relacjach w rodzinie – budowania autonomii i renegocjacji relacji dziecko – rodzice.

Dorastanie jest źródłem ambiwalentnych uczuć nastolatków i ich rodziców.

Osiąganie autonomii i dojrzszych relacji w rodzinie zależy od stylu rodzicielskiego rodziców oraz od percepcji ich dziecka na skali dojrzałości fizycznej i społecznej.

RELACJE W RODZINIE A RELACJE Z RÓWIEŚNIKAMI

Rodzice generalnie są spostrzegani jako bardziej uczuciowi, służą wsparciem i pomocą w trudnych sytuacjach, są godni zaufania, dają poczucie własnej wartości

Rówieśnicy są spostrzegani jako bardziej towarzyscy i odpowiedni do wysłuchania intymnych zwierzeń

Spostrzegane wsparcie zależy od wieku dziecka (Furman, Buhrmester 1992):

- Do 9 r.ż. – rodzice
- 12-15 lat – rodzice = koledzy
- Powyżej 15 lat – koledzy

DORASTANIE A GLOBALIZACJA

Nowe wyzwania stojące przed współczesną młodzieżą można sprowadzić do dwóch podstawowych zadań:

- osiągnięcie tożsamości nie oznacza zakończenia jej kształtowania. Jej stałym elementem powinno być nastawienie na nieprzerwany i wszechstronny rozwój osobisty (poznawczy, emocjonalny, zawodowy i społeczny).
- rozwijanie sieci relacji społecznych, które okazały się ważniejsze dla dobrostanu i rozwoju młodzieży niż abstrakcyjnie rozumiane kompetencje społeczne (Larson i in. 2002).

POSTAWY I KOMPETENCJE POTRZEBNE WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

- refleksyjność,
- otwartość na otaczający świat i innych ludzi,
- umiejętność korzystania w sposób krytyczny z doświadczenia i wiedzy innych,
- umiejętność podejmowania aktywności prospektywnej w jej wszystkich przejawach (Katra 2008),
- nastawienie na proaktywne mistrzostwo (Bandura 2001) i proaktywną samoregulację (Katra, 2016).